

Василь Шуляр,

ORCID iD 0000-0001-8643-0105

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теорії й методики мовно-
літературної та художньо-естетичної освітиМиколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

вул. Адміральська, 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна

vasyl.shuliar@moipro.mk.ua

**ГАРМОНІЙНА ЦІЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ
(за ідеями Г. Сковороди та спадщиною М. Корпанюка)**

У статті здійснено теоретико-методологічний аналіз природи, змісту моделі гармонійної цільності особистості, соціальної зумовленості. Виокремлено структурні складові, систему чинників. Вони зумовлюють її розвиток у літературознавчій спадщині М. П. Корпанюка. За основу взято праці професора Миколи Корпанюка та твори Григорія Сковороди.

Архітектоніка статті містить два есеї: особистісний і аналітичний. У першій частині автор подає спогади про зустрічі з М. П. Корпанюком, ділиться враженнями від спілкування. Робить екскурс до їхньої нетривалої, але значущої співпраці. Виокремлює низку чеснот, які допомагають репрезентувати постать М. П. Корпанюка як людину, ученого, патріота. Другий есеї – науково-публіцистичного характеру.

Через аналіз спадщини професора Корпанюка виокремлено ціннісно-етичні норми, що дали можливість вибудувати поведінкову модель гармонійної цільності вченого. Розроблено логіко-семіотичні моделі на засадах філософії тріадності. Запропоновано три моделі, що допомагають уявити постать ученого через літературознавчі праці: кордоцентрична модель творця гармонійної цільності Миколи Корпанюка; модель духовної цільності Миколи Корпанюка як «щасливої людини» (за ідеями Григорія Сковороди); виміри «щасливої душі» за Григорієм Сковородою.

Ключові слова: гармонійна цільність; Корпанюк; модель «духовної цільності»; модель «творець гармонійної цільності»; модель «щасливої душі»; творець; цілісність.

© Шуляр В. І., 2023

Осягнення значущості постаті / особистості / людини потребує глибинного вивчення життя і творчості, наукового набутку та спадщини, трудової і громадської діяльності, світу захоплень, кола друзів / побратимів / недругів. Нині разом з колегами ми робимо цю спробу. Шлях важкий. Маємо пройти з удячністю до Миколи Павловича Корпанюка.

Кожен / кожна з нас намагатимуться вияскравити помітні риси й додати свої штрихи розуміння / сприйняття / важливості людинонауково-творчої діяльності Ми-

коли Павловича. Цей текст – це спомин про людину, науковця, патріота та рефлексія однієї із праць професора Корпанюка, яка, на наш погляд, розкриває означені складники. Розлога стаття про Григорія Савовича Сковороду, постаті якого Микола Павлович «служив» багато років та осмислював усе своє життя, дала можливість мені розкрити по-новому й самого вченого.

Актуальність статті полягає в необхідності з'ясування місця наукової спадщини Миколи Корпанюка в літературознавчому й дидактичному процесах; важливості

вияву й аналізу гармонійної цільності життєдіяльності людини і вченого; можливості виявлення ступеня трансформації ідей Григорія Сковороди в поведінковій моделі гармонійної цільності Миколи Корпанюка; потребі більш ґрунтовно осмислити набуток професора М. П. Корпанюка з позиції «істинності», проблеми людського щастя та призначення людини в цьому світі.

Об'єктом дослідження є складники моделі гармонійної цільності на засадах кордоцентризму та їх відображення у праці М. П. Корпанюка «Поетичний доробок Григорія Сковороди».

Предмет дослідження – літературознавчі й дидактичні коментарі вченого М. П. Корпанюка до передромантичних тем, ідей, проблематики творчості Сковороди, які поєднують у собі осмислення мотивів свободи, національно-визвольної боротьби, душевного багатства особистості через складники гармонійної цільності.

Мета та основні завдання статті.

Метою роботи є теоретико-методологічний аналіз природи, змісту моделі гармонійної цільності особистості, її соціальної зумовленості, структурних складників, системи чинників, що зумовлюють її розвиток у літературознавчій спадщині М. П. Корпанюка.

Визначена мета потребувала в ході дослідження виконання таких **завдань**:

- проаналізувати базові поняття «цільність», «цілісність» для побудови моделі «гармонійної цільності особистості»;
- з'ясувати систему мислення епохи діяльності Г. С. Сковороди, тогочасний науковий контекст, у який уписується постать вченого М. П. Корпанюка;
- дослідити соціальну зумовленість зв'язків наукового доробку М. П. Корпанюка із філософією «гармонійної цільності»;
- проаналізувати запозичення і творче осмислення М. П. Корпанюком концепції людини-мудреця та кордоцентриста;

- переосмислити проблему розуміння громадянсько-патріотичної позиції під впливом філософії «цільності» й «кордоцентричності»;
- визначити зв'язок теорії «цільності», «сродності», «кордоцентричності» з основою житейського добробуту, користі для себе та держави через виокремлення імперативів і настанов Миколи Корпанюка.

Есей перший: особистісний

Дві зустрічі та два телефонні дзвінки. Так вимірюється моє знайомство / співпраця / дружба з Миколою Павловичем... Чи немало це? По-різному можна відповісти. Мені достатньо, щоб Корпанюк-Людина, Корпанюк-професор, Корпанюк-патріот увійшли в моє життя назавжди. Інколи велика кількість зустрічей і телефонних перемовин не дадуть тобі того, що ти очікуєш.

Виважений. Фундаментальний. Щирий. Відкритий. Щедрий. Патріотично налаштований у всьому. Людинолюб. Цей ланцюжок можна продовжувати. І його доповнюватимуть колеги, осмислюючи цю постать.

Перша зустріч у Переяславі. Конференція. Зайшов на кафедру. Нас познайомила Ганна Леонідівна Токмань. Декілька реплік. Згадка про миколаївських земляків. Микола Павлович певний період працював у Миколаївському педагогічному інституті. Потиск руки. Скромна усмішка. Глибокий погляд. Тоді виступ на конференції. Проникливо й фундаментально... Такі перші враження. І назавжди! ... Стежки-доріжки розійшлися...

Наступна зустріч в університеті Драгоманова. Мій передзахист докторської. Важкий для мене період наукового життя. І тут поруч вони: Ганна Леонідівна і Микола Павлович. Підтримали. Втішили. Додали сил і віри.

...Тоді приїхав із радикалізмом. Скрученим сидів у кінці зали. Тривоги переповнювали мене. Тіло боліло, а душа нила.

Відчував недобре... На те були об'єктивні й суб'єктивні чинники. Але треба було все це мені пройти.

... Підійшов Микола Павлович. Присів навпроти. Глянув в очі. Доторкнувся до руки: «Тримайтеся. Щоб не відбулося сьогодні – ви витримайте. Такі обставини». Ще теплішою і щирою була підтримка від Ганни Леонідівни (але про це колись пізніше, у мемуарах-спогадах, не знаю, але в пам'яті – назавжди). Потім ще за років два після захисту про все дізнався і на деякі питання маю відповіді. Були зізнання, вибачення, прощення... Закінчую статтю про Миколу Павловича у Прощену неділю: тож простіть усі мене, і я прощаю всіх. ... Життєво-наукову сторінку перегорнуто.

На шляху до захисту докторської дисертації Микола Павлович увесь час був зі мною. Його поради, настанови, рекомендації додавали можливості вдосконалити або/і переглянути деякі позиції. Робив усе ненав'язливо, щиро. І під час тих лише двох телефонних дзвінків Він розкривався по-іншому: як старший товариш, мудрий порадник, близька людина-земляк (думаю, що так можна і це кваліфікувати). Опісля на душі ставало легко і спокійно. Він додав віри й сил. Не знаю, чому саме ці відчуття живуть і донині в мені?! Можливо, що мали ще спільного друга-побратима – Тараса Кременя, його докторанта. Чи надійну колегиню-партнерку – Ганну Леонідівну, яка з пієтетом відгукувалася про Миколу Павловича. І пробудила ці почуття в мені на своєму ютуб-каналі, в одному з випусків, що був присвячений колезі Миколі Корпанюку. Чи то нас «сроднили» Григорій Сковорода і читання, присвячені філософу. Нагадують мені про ці читання подаровані Миколою Павловичем збірники виступів і праць.

Микола Корпанюк – учений, який присвятив своє життя дослідженню давньої української літератури та створенню гармонійної цілісності в цій галузі науки. Його творчість сягає від публікації наукових статей до написання книг і підручників для студентів. Він займався вивченням

літератури XVII–XIX століть. Це, на мій погляд, забезпечило йому міцну основу для розуміння давньої української літератури.

Микола Корпанюк є унікальним ученим, викладачем, дослідником давньої української літератури; його ім'я стало пам'ятною нотою в історії української науки. Дослідження професора Корпанюка давньої української літератури – значний внесок у науковий світ, а його книги – вагомі джерела для всіх, хто цікавиться українською культурою. У своїй роботі Микола Корпанюк дотримувався головного принципу – створення гармонійної цілісності. Він не тільки досліджував окремі твори, але і прагнув зрозуміти загальну картину давньої української літератури, з'єднати окремі частини в одне ціле.

Микола Корпанюк не тільки був ученим, але й викладачем. Він багато років працював на кафедрі української і зарубіжної літератури Університету Григорія Сковороди в Переяславі. Навчав студентів глибокого аналізу літературних творів, прагнучи передати свої знання й уміння молодому поколінню, надихнути його на роботу в галузі літератури. Такі спогади зберігають про Нього випускники та колеги.

Професор Корпанюк акцентував на тому, що література є частиною культурного середовища, у якому вона створюється. Саме тому вивчення історичного контексту давньої української літератури було для нього основою формування гармонійної цілісності. Якою ж була поведінкова модель «гармонійної цілісності» самого Миколи Павловича Корпанюка, маємо осмислити, вивчаючи його набуток.

Есей другий: аналітичний

Ця частина статті вибудована на опрацюванні однієї з робіт Миколи Павловича. Проаналізувавши фундаментальну й розлогу статтю «Поетичний доробок Григорія Сковороди», виокремили, систематизували й узагальнили розмісли, розставлені акценти, запропоновані імперативи (Корпанюк М. П., 2012). Це необхідно для

побудови логіко-семіотичної поведінкової моделі життєтворчості М. П. Корпанюка через його праці за філософією тріадності. У них, за нашим переконанням, можна простежити людське / професійне / громадянське.

Для побудови кордоцентричної моделі постаті Миколи Корпанюка пропонуємо визначити лексичне наповнення деяких понять і термінів. Концепти «сутність людини», «людина-суб'єкт», «духовна сутність», «цілісна особистість» або/і «гармонійна цільність» вживають або паралельно, або як окремі. Цілісність особистості філософи В. І. Вернадський, В. В. Зеньковський, Г. С. Сковорода, П. Д. Юркевич розглядали як гармонію зв'язків зі світом, природою, із позиції «людинорозмірних» (В. В. Зеньковський) систем: сім'я, колектив, громада, суспільство... Такий аспект урахуємо в розумінні базових понять і побудові моделі. У працях сучасних філософів і педагогів об'єднувальними є для нашої роботи тези, які між собою мають спільний концепт: концепція цілісної особистості – це формування «Я» як самості, інтегральної цілісності, тотожності самому собі, на основі чого індивід відрізняє себе від інших людей (В. Є. Білогур), цілісність є єдністю сутності та існування людини, андрогінність є повним гармонійним поєднанням якостей особистості (Л. С. Тарасюк); принципи В. І. Коновальчук забезпечують основу для розуміння потенціалу особистості в просторі освіти: відповідальності, гідності, довіри, кордомедійності, рефлексії, динамічної цілісності. У колективній монографії психологи В. В. Турбан, Л. З. Сердюк, В. В. Бушанський, В. В. Москаленко, Ж. М. Маценко розглядають «особистість» в українській психологічній думці з позиції ціннісно-сислового уявлення, етико-моральних настанов та поведінкової практики (Турбан В. В., Сердюк Л. З., Бушанський В. В., Москаленко В. В., Маценко Ж. М. та ін., 2020). Такий тріадний підхід ураховано в розробленні логіко-семіотичних моделей.

Неоднозначним є потрактування поняття «цілісності» людини, зокрема доктор

філософських наук Людмила Вікторівна Теліженко доходить висновку на основі аналізу дуальної цілісності людини, «що досягнення абсолютної гармонії зв'язків і відношень як у людині, так і людини зі світом, є її онтологічним еволюціонуванням, пов'язаним з онтико-онтологічною трансформацією та зміною її цілісності, атрибутивної перехідної. Це означає, що дуальна у своїй сутності людина, установаючи коеволюційний зв'язок з усім буттям, здатна виходити на більш високі щаблі свого розвитку та виявляти нові онтологічні рівні власного буття» (Теліженко Л. В., 2011, с. 259). Із праць філософині виокремлена цікава теза щодо розуміння цілісності / цільності людини з позиції неklasичної філософії: «... у центрі осмислення людини виявилася не вся вона як така, а її власний внутрішній світ: душа, почуття, воля, переживання, прагнення і т. д. Світ самої людини, з яким і пов'язувалася її цілісність...» (Теліженко Л. В., 2016, с. 128). Об'єднувальними в розумінні «цільності» людини та вибудовуванні в перспективі моделі є складники: онтологічне еволюціонування; гармонізовані зв'язки; трансформаційна траєкторія розвитку людини.

Засадничим для нашого розуміння Людини є нові методологічні перспективи, що формуються в рамках постнекласики як раціональності. Це вивчення Людини як об'єкта дослідження, як самоорганізувальної системи, як компонента разом зі своєю діяльністю. Компонентами людинорозмірної системи є: сім'я, трудовий колектив, громадська діяльність ... як «живий рух і дія» (за Володимиром Петровичем Зінченком, д.психол.н.) (Зінченко В. П., 2006, с. 207–231). Для розуміння постаті вченого М. П. Корпанюка звертаємося до праці Василя Васильовича Зеньковського (філософа, психолога, богослова), який цілісність людини розглядав як таку, що «поєднує в живе єдність тіла, душі і духу», і смертю не руйнується, а в «Царстві Божому відновлює втрачену при смерті живу цілісність життя» (Зеньковський В. В., 1911).

У нашому дослідженні важливий ви-

сновок як філософів, так і психологів. За основу беремо висновок Валентини Іванівни Коновальчук: «... цілісність є особливим утворенням, яке має властивості суб'єктивності, нескінченності і субстанціональності. Цілісність не властива всім речам дійсності, а лише тим, які здатні визначити свою «самість». Складовими концепції цілісної особистості є наявна єдність трьох аспектів: «психологічного, соціального і культурного» (Коновальчук В. І., 2015, с. 165). Цей висновок узгоджується і з твердженнями Л. В. Теліженко.

Виокремлюємо дефініції для розуміння «цілісності» – «цільності». Найістотніші ознаки поданого вище поняття викладено в академічному виданні, Словнику української мови: «Цільний – 2 перен.: 1. Який має внутрішню єдність, не роздвоєний; цілісний. 2. Прямий, стійкий, сильний (про характер, натуру). Цілісний, а, е. Який має внутрішню єдність, сприймається як єдине ціле» (Словник, 1977, с. 235). Доречним, на наш погляд, для характеристики людини є вживання поняття «цільність»: цільна особистість – це особистість, яка гармонійно поєднує в собі всі чесноти людини, громадянина, науковця; особистість, яка цілеспрямовано вибудовує акметраєкторії свого формування, розвитку і сприймається гармонійно, цілісно, бо живе, як думає, і думає, як живе.

Аналіз праці М. П. Корпанюка в розвідці вибудовано як виокремлення імперативів й аксіом, що сповідував Корпанюк-Людина, Корпанюк-професор, Корпанюк – громадський діяч (Корпанюк М. П., 2012, с. 71–105).

Християнський гуманізм у вимірах професора М. Корпанюка:

- основою, джерелом усього сподіяного є людина, якість справ якої залежить від рівня її культури й духовності, котрі визначають рівень свідомості, працездатності, сили волі та людяності (с. 72).

Шлях вирішення – раціональний роз-

рахунок:

- через очищено-вилікувальну душу народу – до чистої справи з чистою совістю та помислами, оптимізмом і вірою у справедливу перемогу добра над злом (с. 72).

Урятування людини, нації, держави, людства від деградації та руїни можливе за такої умови:

- лише моральна стійкість, працьовитість, справжня, а не показна, релігійність, чесність, скромність, наполегливість у досягненні мети, реалізації своїх здібностей і бажання служити добру, громадянська принциповість і національна жертвовність (с. 73–74).

Найбільший ворог українців із позиції національно-християнської моралі:

- наша духовна недосконалість, що виражається у схильності до аморальності, анархії, зрадництва, жорстокого ставлення заможнішого, сильнішого до слабшого «однородимця» (за Г. Сковородою) (с. 74).

Етнопсихологічний підхід до вивчення віршів на засадах давньої української християнської традиції – кордоцентризму:

- пізнавати, бачити, слухати серцем (с. 76).

Творення етико-антропософської традиції національного письменства на засадах кордоцентризму містить:

- культ образу українця-християнина-ригориста* (с. 76) (ригоризм – суворе, надмірне дотримання моральних принципів – прим. наша).

Оновлювачем і провідником українського народу є:

- Справжній син, ідеальний людинолюбєць і чесна особистість (с. 78).

Наведене вище можемо матеріалізувати логіко-семіотичною моделлю (рис. 1) творця гармонійної цільності Миколи Павловича Корпанюка на засадах кордоцентризму.

Рис. 1 Кордоцентрична модель творця гармонійної цільності
Миколи Павловича Корпанюка

Джерело: авторський варіант

Аналізуючи христологічну та пейзажну теми спадщини Григорія Сковороди взагалі та збірки «Сад божественних пісень» зокрема, учений доходить висновку:

- Найбільше щастя – досягнення гармонійного стану душі, відповідного природному гармонійному довіллю, щоб морально вдосконалити себе (с. 80–81).

Духовна руїна розпочинається зі зради, порушень моралі, пристосуванства, злочинності, гріхопадіння тощо. Уникнути її зможеш, якщо виховаєш у собі:

- Душевну силу волі, критичний самоаналіз, високі чесноти (с. 94).

Наукове поле, громадянський засів, дидактичні настанови у працях Миколи Корпанюка вибудувалися через вивчення давньої літератури взагалі та творчості Григорія Сковороди. Опрацювавши стат-

тю, можемо зробити висновок, що основою житейського добробуту й користі для себе і держави є десять виокремлених імперативів від Миколи Корпанюка:

- готуй ґрунт для посіву майбутнього не похапцем і не будь-де,
- починай з малого, дбаючи про свій розумово-духовний рівень;
- позбудься імітації віри і поверховості знань, щоб досягти вершинної зрілості добропорядності;
- будь у своїй позиції вперто-помірюваним, розважливим і щирим;
- розпізнавай найнебезпечніші спокуси на життєвому шляху, щоб не стати на шлях матеріальної залежності;
- насолоджуйся красою природи і зрозумій ціну прекрасній простоті;

- не допусти втрату щасливого життя, запустивши «звіря-скуку»;
- дій, твори, люби в ім'я бажаного й потрібного кожному та народові;
- свобода як норма – найдорожчий скарб народу, можливий у справжній вірі й патріотичних діях;
- зрозумій своє призначення в цьому житті та йди на боротьбу за майбутнє нації на своєму фронті.

Гармонійна цілісність Миколи Корпанюка – переконання, слово і справи, помножені в любові до всього українського, істинного та правдивого, глибоко морального і без фальші, з великим запасом сили волі для відстоювання своєї моделі чеснот-максимуму. Тож, як рицар духу, творив свій «небесний град» (за Г. Сковородою) на землі, спішив «на вічну радість», щоб «крильми розуму» вдягнувшись («Пісня 2-га»), вірно і правдиво служити своєму народові.

Розмисли про Миколу Корпанюка

закінчуємо фрагментом із листа Григорія Сковороди до свого учня Якова Правицького. Філософ наголошує: «... людина вічна лише серцем» (лист від 04 серпня 1788 р.). У ньому ж тлумачення цієї фрази через вірш «Божественна голубиця співає», в якому представлено розуміння незнищенності людини, любові та віри:

Все походить з безодні глибокого серця.

Після смерті все починається знов (Сковорода Г. С., с. 333).

Переконані, що ригористичні настанови й імперативи Миколи Корпанюка демонструють його поведінкову модель людинолюбця і високо моральної особистості. Вони і творили його гармонійну цілісність істинного Українця. Послуговуючись працями Григорія Сковороди та проаналізованою працею Миколи Корпанюка, можемо візуалізувати образ духовної цільності Миколи Павловича як «щасливої людини» (рис. 2) (Шуляр В. І., 2022b):

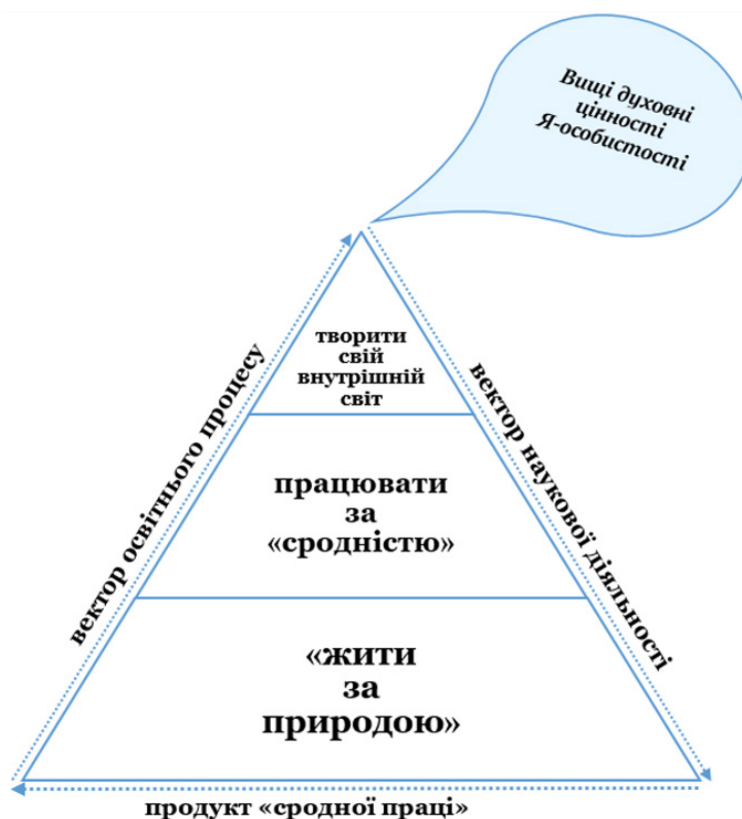

Рис. 2 Модель духовної цільності Миколи Корпанюка як «щасливої людини» (за ідеями Г. Сковороди)

Джерело: авторський варіант

Для розуміння запропонованої логіко-семіотичної моделі (рис. 2) використаємо висновок Лариси Харченко. Учена, аналізуючи спадщину Григорія Сковороди, наближає кожного / кожна з нас до розуміння «основ істинного знання; ... до розумного та щасливого життя ...; провідником людини в цьому виступає пізнання, яке допомагає розумно вести людські справи, прийти до розуміння свого місця в суспільстві. ... у процесі самопізнання людина знаходить сенс свого життя, пізнає в собі душу ...» (Харченко Л. М., 2019, с. 261–262; 2020). Віримо, що Микола Павлович достойно пройшов цей шлях, щоб ми сьогодні могли в його поведінковій моделі «гармонійної цілності» висновувати, що він був щасливою людиною.

Звичайно, маємо ще й піти за словом Григорія Сковороди щодо розуміння «щасливої людини». У листі до Михайла Ковалинського філософ напише: «Щасливий той, хто мав змогу знайти щасливе життя. Але щасливий той, хто вмів користуватися ним. Те, чого ти прагнеш, з тобою. Воно, друже, знаходиться в середині тебе. Якщо ти задоволений своєю долею, будеш спокійним. Не той щасливий, хто бажає кращого, а той, хто задоволений тим, чим він володіє» (Сковорода Г. С., 2005, с. 5). Микола Павлович володів своє магією. Нею запалював студентів, колег, однодумців, побратимів, патріотів творити Україну-в-Україні, зберігаючи / виборюючи / оберігаючи все українське. Виокремлені десять імперативів Миколи Корпанюка є яскравим підтвердженням означеного.

Проаналізована стаття і вивчені інші праці М. Корпанюка узгоджуються з ідеями та життєвою місією Г. Сковороди. Можемо припускати, що життєвий і творчий шлях Миколи Павловича власне вибудовувався і пройшов за алгоритмом, який представлений у моделі:

- 1) пізнання самого себе, світу і себе у світі. Тож основне призначення

людини – осягнення всього божого і Бога, тобто природи, всесвіту в широкому розумінні цього поняття;

- 2) пізнання істини у «спорідненій праці»: гармонійним життя людини буде, якщо «споріднена» буде з тою трудовою діяльністю, яка відповідатиме призначенню та вподобанням її. Знайшовши своє місце в житті через самопізнання – віднайдеши і свою місію громадянсько-суспільну;
- 3) третій вимір – свобода людини, яка дозволяє усвідомити утопічність поняття «рівна рівність». Г. Сковорода – прихильник сутнісного розуміння «нерівної рівності» людини.

Сутність означеного в тому, що всі ми маємо різні здібності. У цьому сенсі люди і є нерівні, маючи свої індивідуальності. Але рівність у тому, що кожен може розвивати свої здібності / таланти / індивідуальності, закладені Богом і Природою. Сприятиме цьому пізнання істинності «спорідненої праці», яка відповідатиме внутрішній потребі та внутрішньому світу людини. Саме в кожного своя доля і свій шлях широкий у житті та професійній діяльності.

Викладене вище дає нам можливість говорити, що поведінкова модель «гармонійної цілності» М. П. Корпанюка несе в собі внутрішню єдність. Розуміємо, що з таким набором чеснот і позицій Миколі Павловичу доводилося неодноразово приймати рішення, визначатися з громадянською позицією. І в цьому складному житті Він залишався стійким і виваженим, прямим і мудрим, сильним і витривалим. Можемо візуалізувати логіко-семіотичною моделлю, яка вибудована на засадах філософії тріадності (рис. 3) (Шуляр В. І., Концепт, 2022а, с. 27–49):

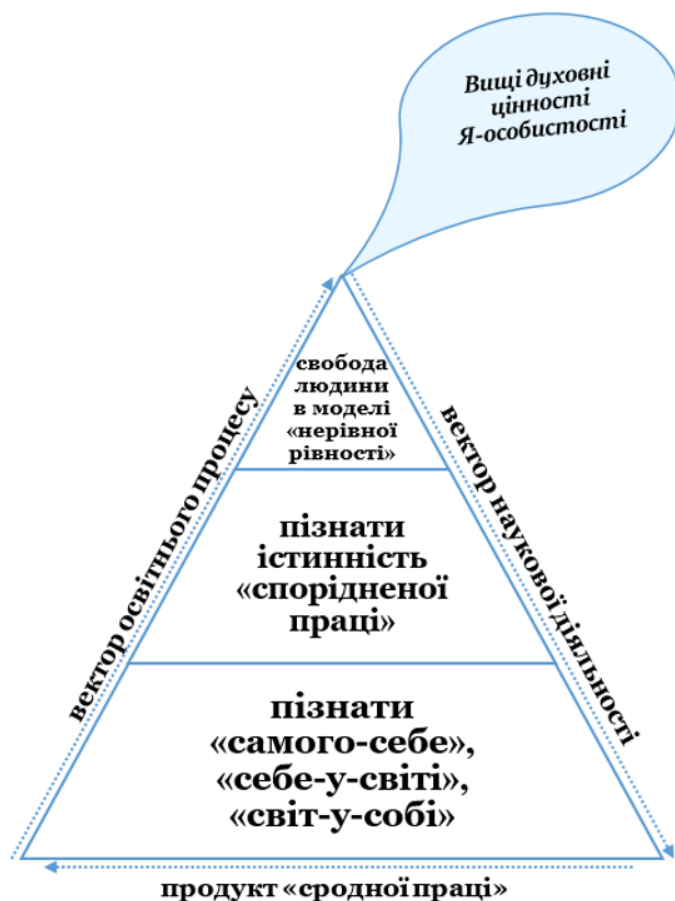

Рис. 3 Виміри «щасливої душі» за Григорієм Сковородою

Джерело: авторський варіант

Істинне знання та пізнання, як мета кожної людини, допомагають дійти розуміння самого-себе і свого місця в житті та суспільстві. Така аксіома Григорія Сковороди, така поведінкова модель життєтворчості Миколи Павловича Корпанюка. Вони мають або/і можуть стати ціннісно-етичною нормою в системі професійної діяльності освітян узагалі та під час предметної діяльності школярів / студентів зокрема.

Варто покликатися на авторитетну істину від колегині Миколи Павловича, однопумиці, побратимки, просвітянки, патріотки Ганни Токмань:

«...Його праця була спрямована в минуле і водночас – у майбутнє України, бо доводила глибину і міцність коренів нації, виносила уроки, попереджала про загрози і необхідність мілітаризації» (<https://proslav.info/na-73-mu-roczi-zhyttya-pomer-prosvityanyn-ruhivecz-profesor-mykola-korpanyuk/>). Вагомість постаті Миколи

Корпанюка, значущість його праць в освітньому та науковому дискурсах ще вивчатимуться й осмислюватимуться його послідовниками / послідовницями роками.

У **висновках** узагальнені основні положення та сформульовані підсумки нашої роботи:

1. Микола Корпанюк народився в західній Україні, навчався в Київському національному університеті ім. Т. Г. Шевченка саме в ті роки, коли гостро усвідомлювалась у небезпеках потреба осмислення земного призначення людини й громадянського обов'язку. Випускники університету здебільшого намагалися зробити кар'єру, досягти високих щаблів чи то заслужити чини, привілеї, посади, накопичити маєтки. М. П. Корпанюк уже визначився, оскільки мав родове національно-патріотичне коріння. Він дійшов висновку, що людська суета, багатство, привілеї й почесні не роблять людину щасливою. Його місія – служити

українському народові, розбудувати науку, осмислюючи та використовуючи уроки минулого. Важко нині стверджувати: чи ошчасливили Його наукові знання / пошуки / набутки, коли неспокійна душа тоді молодого Миколи шукала себе-у-цьому-світі. Про це не відомо... Можна лише припустити, що так.

2. Найбільш прийнятною для М. Корпанюка стала давня література. Захистивши кандидатську дисертацію «М. О. Максимович – дослідник давньої української літератури», а потім і докторське дослідження, він пов'язав свою роботу з вивченням розвитку українського крайового (монастирсько-церковного) літописання XVI–XVIII ст.; продуктивною видалася філософія Григорія Сковороди, а, отже, уміння бути незворушним у життєвих випробовуваннях. Тож упродовж багатьох років очолював науково-навчальний Центр Сковородинознавства педуніверситету, був організатором Сковородинівських читань.

3. Стартував і формувався як науковець, учений на Миколаївщині, у Миколаївському педагогічному інституті. Працюючи в системі вищої освіти, пройшов шлях від лаборанта до професора. Це допомагало формувати цільну модель життєдіяльності, додавало розуміння ментальності населення півдня, особливостей периферійного ЗВО, що мав свою історію і традиції.

4. Ціннісна модель життєдіяльності Миколи Корпанюка виокремлена за такими напрямками: християнський гуманізм професора Корпанюка та шляхи вирішення; етнопсихологічний підхід до вивчення віршів на засадах давньої української християнської традиції – кордоцентризму; складові творення етико-антропософської традиції національного письменства на засадах кордоцентризму.

5. Вибудовано низку логіко-семіотичних моделей на засадах філософії тріадності до життєдіяльності Миколи Корпанюка як творця гармонійної цільності: 1) кордоцентрична модель творця гармонійної цільності Миколи Павловича Корпанюка;

2) модель духовної цільності Миколи Корпанюка як «щасливої людини» (за ідеями Г. Сковороди); 3) виміри «щасливої душі» за Григорієм Сковородою. Виокремлене формує поведінкову модель життєтворчості Миколи Корпанюка і може стати ціннісно-етичною нормою в системі професійної діяльності взагалі та під час предметної діяльності школярів / студентів зокрема.

6. Наукове поле, громадський засів, дидактичні настанови професора Корпанюка виокремлено як десять імперативів від ученого, людини, педагога. Ригористичні настанови й імперативи Миколи Корпанюка демонструють його поведінкову модель людинолюбця і високо моральної особистості. Вони творили його гармонійну цілісність істинного українця.

7. Проаналізована праця Миколи Корпанюка засвідчує узгодженість з ідеями і життєвою місією Г. Сковороди. Життєвий і творчий шлях ученого вибудовувався і пройшов за алгоритмом, який нами представлений у такий спосіб: 1) пізнання самого себе, світу і себе у світі. Основне призначення людини – осягнення всього божого і Бога, тобто природи, всесвіту в широкому розумінні цього поняття; 2) пізнання істини у «спорідненій праці»: гармонійним життя людини буде, якщо «споріднена» буде з тою трудовою діяльністю, яка відповідатиме призначенню та вподобанням її. Знайшовши своє місце в житті через самопізнання – віднайдеш і свою місію громадянсько-суспільну; 3) третій вимір – свобода людини, яка дозволяє усвідомити утопічність поняття «рівна рівність».

8. Вагомість постаті Миколи Корпанюка, значущість його праць в освітньому та науковому дискурсах ще вивчатимуться й осмислюватимуться його послідовниками / послідовницями роками. Багатоаспектність і науковий обшир вражають. **Перспективи вивчення** очевидні: медієвіст Корпанюк, Корпанюк як громадський діяч, філософія Корпанюка й літературний процес, Корпанюк як компаративіст та інші напрями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Генеза поняття «особистість» в українській психологічній науці : монографія / [В. В. Турбан, Л. З. Сердюк, В. В. Бушанський, В. В. Москаленко, Ж. М. Маценко та ін.]; за ред. В. В. Турбан. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2020. – 178 с.
2. Зеньковський В. В. Принцип індивідуальності в психології і педагогіці / В. В. Зеньковський // Питання філософії і психології. – М., 1911. – Кн. V. – С. 815–855.
3. Зинченко В. П. Сознание как предмет и дело психологии / В. П. Зинченко // Методология и история психологии. – 2006. – Т. 1 (1). – С. 207–231.
4. Коновальчук В. І. Сутність поняття «цілісність особистості» у системі філософського знання / В. І. Коновальчук // Науковий вісник. Серія «Філософія». – Харків : ХНПУ, 2015. – Вип. 45 (Ч. I). – С. 154–168. <https://zenodo.org/record/22413#.ZAWWz3ZBxPY> (Дата звернення 06.03.2023).
5. Корпанюк М. П. Поетичний доробок Григорія Сковороди // Наш першорозум: вивчення творчості Г. Сковороди в школах, ліцеях, гімназіях, коледжах : методичний посібник / [за заг. ред. Г. Л. Токмань, М. П. Корпанюка]. – Переяслав-Хмельницький : ФОП О. М. Лукашевич, 2012. – 420 с. – С. 71–105.
6. Сковорода Г. С. Твори. В 2 т. Т. 2 : Трактати. Діалоги. Притчі. Переклади. Листи / Г. С. Сковорода. – К. : Обереги, 2005. – 480 с.
7. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Том 11. – 1980. – С. 235.
8. Теліженко Л. В. Постнекласична модель цілісної людини: монографія / Л. В. Теліженко. – К. : ЦГО НАН України, 2011. – 283 с.
9. Теліженко Л. В. Цілісність людини як основа сучасного права: постнекласичний підхід / Л. В. Теліженко // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2016. – Вип. 4. – С. 126–133.
10. Харченко Л. М. Концепт духовної цілісності особистості у філософії Григорія Сковороди / Лариса Миколаївна Харченко // Переяславські Сковородинівські студії : філологія, філософія, педагогіка : зб. наук. праць / [за заг. ред. М. П. Корпанюка]. – Ніжин : Лисенко М. М., 2019. – Вип. 6. – С. 255–263.
11. Харченко Л. М. Ціннісні виміри концепту щастя у філософії Григорія Сковороди / Лариса Миколаївна Харченко // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філософія. – 2020. – Т. 31(70), № 2. – С. 55–60. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntsph_2020_31\(70\)_2_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntsph_2020_31(70)_2_12). (Дата звернення 06.03.2023 р.). DOI <https://doi.org/10.32838/2709-2933/2020.2/10>.
12. Шуляр В. І. Концепт «духовної цілісності особистості» Григорія Сковороди як цінність у системі літературної освіти школярів / В. І. Шуляр // Вересень. – 2022. – № 4. – С. 27–49. – Режим доступу: <https://doi.org/10.54662/veresen.4.2022.04>.
13. Шуляр В. І. Ціннісно-етична парадигма в системі літературної освіти Нової української школи (теоретико-методична візія). I частина : практико-орієнтована монографія / В. І. Шуляр. – Миколаїв : МОІППО, 2022. – 198 с.

**HARMONIOUS INTEGRITY OF PERSONALITY: EXPLORING THE IDEAS OF
HRYHRYI SKOVORODA AND THE LEGACY OF MYKOLA KORPANIUK**

Shuliar Vasyl,

Doctor of Pedagogical Sciences,

Director of Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute

Associate Professor of Department of Theory and Methods

*of Language, Literature, Art and Aesthetic Education
Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute
4-a Admiralska Street, 54001, Mykolaiv, Ukraine
vasyl.shuliar@moippo.mk.ua*

The article provides a comprehensive analysis of the model of harmonious integrity of the individual, which is considered in the context of social conditioning. The author identifies the structural components and system of factors that influence its development, as well as highlights the role of M. P. Korpaniuk's literary legacy in shaping this model.

In the first part of the article, the author shares personal reflections and memories of Mykola Korpaniuk, providing insights into the life of this remarkable person, scientist, and patriot. The second part of the article focuses on a scientific and journalistic analysis of the concept of «integrity» and how it relates to the development of a harmonious integrity model for individuals. The author explores the civic-patriotic position, highlighting the importance of integrity and cordocentrism in shaping this model.

Through an analysis of Professor Korpaniuk's legacy, the author identifies ethical norms and values that help construct a behavioral model of harmonious integrity. Logico-semiotic models based on the philosophy of triadism are then developed, providing readers with a deeper understanding of the figure of the scientist through his literary works. Three models are presented, including the cordocentric model of the creator of harmonious unity, Mykola Korpaniuk; the model of spiritual integrity as a «happy person» according to the ideas of Hryhoryi Skovoroda; and the dimensions of a «happy soul» according to Hryhoryi Skovoroda.

Finally, the article defines the algorithm of a happy person as a whole personality, based on the ideas of Hr. Skovoroda. The components of this algorithm include knowledge of oneself, the world, and oneself in the world, as well as knowledge of the truth in «related work» and human freedom in the model of «unequal equality».

Overall, this article provides a valuable contribution to the study of harmonious integrity and its importance for individuals in the context of social conditioning. The analysis of Mykola Korpaniuk's literary legacy and the development of logico-semiotic models provide readers with a deeper understanding of this concept and its practical applications.

Keywords: *creator; integrity; harmonious integrity; the «happy soul» model; Korpanyuk; model of «spiritual integrity»; the «creator of harmonious wholeness» model.*

REFERENCES

1. Kharchenko, L. M. (2019). Kontsept dukhovnoi tsilisnosti osobystosti u filosofii Hryhoriia Skovorody [The concept of the spiritual integrity of the individual in the philosophy of Grigory Skovoroda]. *Pereiaslavski Skovorodynivski studii: filolohiia, filosofia, pedahohika* (Ed. M. P. Korpaniuk). Vyp. 6, 255–263. Nizhyn: Lysenko M. M. (ukr).

2. Kharchenko, L. M. (2020). Tsinnisni vymiry kontseptu shchastia u filosofii Hryhoriia Skovorody [Valuable dimensions of the concept of happiness in the philosophy of Grigoriy Skovoroda]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filosofii*, 31(70), 2, 55–60. Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntsph_2020_31\(70\)_2_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntsph_2020_31(70)_2_12). (Data zvernennia 06.03.2023 r.). DOI: <https://doi.org/10.32838/2709-2933/2020.2/10> (ukr).

3. Konovalchuk, V. I. (2015). Sutnist poniattia «tsilisnist osobystosti» u systemi filosofskoho znannia [The essence of the concept of «integrity of personality» in the system of philosophical knowledge]. *Naukovyi visnyk. Serii «Filosofii»*. Vyp. 45 (Ch. I), 154–168. Kharkiv: KhNPU. Retrieved from: <https://zenodo.org/record/22413#.ZAWWz3ZBxPY> (Data

zvernennia 06.03.2023) (ukr).

4. Korpaniuk, M. P. (2012). Poetychnyi dorobok Hryhoriia Skovorody [Poetic works of Hryhoriy Skovoroda // Our first mind: studying the work of H. Skovoroda in schools, lyceums, gymnasiums, colleges]. In *Nash pershorozum: vyvchennia tvorchosti H. Skovorody v shkolakh, litseiakh, himnaziakh, koledzhakh* (Eds. H. L. Tokman, M. P. Korpaniuk). Pereiaslav-Khmelnitskyi: FOP O. M. Lukashevych, 71–105 (ukr).

5. Shuliar, V. I. (2022a). Kontsept «dukhovnoi tsilisnosti osobystosti» Hryhoriia Skovorody yak tsinnist u systemi literaturnoi osvity shkolariv [The concept of «spiritual integrity of personality» of Grigory Skovoroda as a value in the system of literary education of schoolchildren]. *Veresen*, 4, 27–49. Retrieved from: DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.4.2022.04> (ukr).

6. Shuliar, V. I. (2022b). *Tsinnisno-etychna paradyhma v systemi literaturnoi osvity Novoi ukrainskoi shkoly (teoretyko-metodychna viziia)* [Value-ethical paradigm in the system of literary education of the New Ukrainian School (theoretical and methodological vision)]. I chastyna. Mykolaiv: MOIPPO (ukr).

7. Skovoroda, H. S. (2005). Traktaty. Dialohy. Prytchi. Pereklady. Lysty [Treatises. Dialogues. Parables Translations. Letters]. In *Tvory*. V 2 t. T. 2. K.: Oberehy (ukr).

8. *Slovnnyk ukrainskoi movy: v 11 tt.* (1980). [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes]. AN URSSR. Instytut movoznavstva (Ed. I. K. Bilodid). K.: Naukova dumka, 1970–1980. T. 11, 235 (ukr).

9. Telizhenko, L. V. (2011). *Postneklasychna model tsilisnoi liudyny* [Post-nonclassical model of a complete person]. K.: TSHO NAN Ukrainy (ukr).

10. Telizhenko, L. V. (2016). Tsilisnist liudyny yak osnova suchasnoho prava: postneklasychnyi pidkhid [Human integrity as the basis of modern law: a post-nonclassical approach]. *Filosofia i politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*. Vyp. 4, 126–133 (ukr).

11. Turban, V. V., Serdiuk, L. Z., Bushanskyi, V. V., Moskalenko, V. V. & Matsenko, Zh. M. ta in. (2020). *Geneza poniattia «osobystist» v ukrainskii psykholohichnii nauksi* [The genesis of the concept of «personality» in Ukrainian psychological science]. K.: Vydavnychi Dim «Slovo» (ukr).

12. Zenkovskyi, V. V. (1911). Pryntsyp individualnosti v psykholohii i pedahohitsi [The principle of individuality in psychology and pedagogy]. *Pytannia filosofii i psykholohii*. Kn. V., 815–855. M. (ukr).

13. Zinchenko, V. P. (2006). Soznanie kak predmet i delo psihologii [Consciousness as a subject and matter of psychology]. *Metodologija i istorija psihologii*. T. 1 (1), 207–231 (rus).